

ks. prof. dr hab. Tomasz Rozkrut
33-100 Tarnów, Plac Ojca Świętego Jana Pawła II nr 1
Wydział Prawa Kanonicznego
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

O C E N A

rozprawy doktorskiej z prawa kanonicznego:

„Ochrona sakramentu Eucharystii w obowiązującym prawie karnym Kościoła katolickiego”, Warszawa 2022, s. 286, napisanej przez ks. mgra lic. Jarosława Tomasza Żurawskiego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, w ramach dyscypliny naukowej prawa kanonicznego, pod kierunkiem ks. dra hab. Marka Stokłosy, prof. uczelni w odpowiedzi na uchwałę Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego UKSW z dnia 25 marca 2022 roku, którą przekazał swoim pismem z dnia 17 maja 2022 roku dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW ks. dr hab. Dariusz Borek, prof. uczelni

1. Ogólna prezentacja rozprawy doktorskiej

Prezentowana i oceniana rozprawa doktorska: „Ochrona sakramentu Eucharystii w obowiązującym prawie karnym Kościoła katolickiego”, posiada następującą strukturę wewnętrzną:

- Spis treści (s. 2-5),
- Wykaz skrótów (s. 6-7),
- Wstęp (s. 8-17),
- cztery rozdziały (s. 18-234), które zostały zatytułowane w następujący sposób:

rozdział pierwszy – „Aspekty biblijne, teologiczne i prawne sakramentu Eucharystii” (s. 18-70),

rozdział drugi – „Normy ogólne prawa karnego z tłem historycznym ich wcześniejszej rewizji” (s. 71-120),

rozdział trzeci – „Ochrona karna Najświętszej Eucharystii w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku” (s. 121-172),

rozdział czwarty – „Ochrona karna sakramentu Eucharystii w świetle Listu apostoelskiego motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*” (s. 173-234).

Z formalnego, ale i merytorycznego punktu widzenia, należy podkreślić, że każdy ze wskazanych powyżej rozdziałów posiada właściwe wprowadzenie oraz zakończenie w formie wniosków; ponadto rozdziały doktoratu zostały merytorycznie dobrze zaplanowane, to znaczy, rozdział pierwszy ma charakter ogólny oraz wprowadzający i dotyczy najbardziej podstawowych, czyli fundamentalnych zagadnień dotyczących Najświętszego Sakramentu, które ukazują najistotniejsze tematy eucharystyczne w aspekcie biblijnym, teologicznym oraz prawnym. Rozdział drugi dotyczy zagadnień rewizji posoborowego prawa karnego, natomiast rozdziały trzeci i czwarty związane są wprost i bezpośrednio z problematyką dysertacji doktorskiej. W ten sposób została stworzona poprawna struktura doktoratu, niewątpliwie przejrzysta i logiczna, która w dużej mierze jest przedstawieniem współczesnego prawodawstwa Kościoła w obranym przedmiocie badań, w oparciu – a co jest merytorycznie bardzo ważne – o fundament historyczny i teologiczny.

- Zakończenie (s. 235-240),

- Bibliografia: (s. 241-283), która, ma następujący podział wewnętrzny: I. Źródła (w tym: 1. Dokumenty soborów powszechnych, 2. Dokumenty papieskie, 3. Dokumenty Kurii Rzymskiej, 4. Dokumenty Konferencji Episkopatu Polski 5. Pozostałe dokumenty Kościoła katolickiego, 6. Źródła prawa cywilnego – wydaje się, że skoro zbiór nosi tytuł ogólny „Źródła” to należałoby ten punkt zatytułować

inaczej: np. „Polskie prawo cywilne”) oraz II. Literatura, na którą składają się publikacje różnojęzyczne, w większości polskojęzyczne; ostatni wykaz stanowi zbiór zatytułowany: „Słowniki i leksykony” (III). Po analizie tego obszernego zbioru może rodzić się następujące zapytanie: *dlaczego wymienione na s. 247 publikacje J. Ratzingera zostały włączone do dokumentów papieskich?*,

- Summary (s. 284n).

Sam tytuł rozprawy doktorskiej – „Ochrona sakramentu Eucharystii w obowiązującym prawie karnym Kościoła katolickiego” – został niewątpliwie sformułowany w sposób jasny i precyzyjny, wynika z niego, że przedmiotem badań będzie przedstawienie aktualnego prawodawstwa Kościoła, konkretnie jego dyscypliny karnej, w określonym zakresie.

W dziesięciostronicowym Wstępie do rozprawy doktorskiej, merytorycznie jak najbardziej poprawnym, Doktorant ogólnie wprowadza czytelnika w problematykę swoich badań. Wychodząc od tajemnicy Eucharystii, wskazuje dlaczego także tym „wyjątkowym Sakramentem” zajmuje się prawo kanoniczne; stwierdza wprost: „wiekowe studium, ugruntowało przekonanie, że Najświętsza Ofiara domaga się największej ochrony” (s. 9). Na stronie sukcesywnej czytamy, że „rozprawa wpisuje się także w trzyletni program duszpasterski Kościoła w Polsce. Przeżywany jest on pod hasłem: „Eucharystia daje życie”. Jego celem jest pogłębienie więzi z Jezusem eucharystycznym, jako centrum życia chrześcijańskiego. [...] Podjęcie tematu ochrony tego sakramentu w tejże rozprawie bardzo dobrze koresponduje więc ze wspomnianym planem duszpasterskim Kościoła polskiego” (s. 10). Sukcesywnie został przedstawiony cel badań i zostały postawione bardzo konkretne pytania – „Biorąc pod uwagę powyższe, celem niniejszej dysertacji jest odpowiedzenie na pytanie czy prawo karne Kościoła katolickiego chroni sakrament Eucharystii? W jakim stopniu to czyni? Czy obowiązujące przepisy są wystarczające, aby móc stwierdzić, że ochrona ta jest należyta? Czy pożądana jest dodatkowa aktywność prawodawcy w celu lepszej ochrony? Czy grożące sankcje karne za przestępstwa godzące w

Najświętszą Ofiarę są wystarczające?” (s. 11). Doktorant zaznaczył, że w badaniach będzie także odnosił się do postanowień Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku (zob. s. 11), aby na samym końcu wskazać zastosowane metody naukowe w realizacji badań (zob. s. 17). W mojej ocenie zabrakło na końcu Wstępu jednego zdania konkludującego tę część doktoratu, jako przejścia do sukcesywnych badań.

Zasadniczy korpus pracy doktorskiej rozpoczyna rozdział o charakterze wprowadzającym – „Aspekty biblijne, teologiczne i prawne sakramentu Eucharystii” (s. 18-70). Ogólnie należy powiedzieć, że jest to wywód o charakterze biblijno-teologicznym w pierwszej części, aby sukcesywnie przejść do rozważań prawnych, najpierw ogólnych o sakramentach i sukcesywnie o Eucharystii. Na samym jego początku czytamy, że w pierwszym rozdziale „zostaną omówione zagadnienia dotyczące sakramentów w ogólności. Następnie ukazane zostaną aspekty biblijne, teologiczne dotyczące Najczcigodniejszego z Sakramentów – Najświętszej Eucharystii. Te zagadnienia stanowić będą podstawę do dalszych rozważań, które mają na celu wskazać sposób ochrony tego sakramentu w prawie Kościoła katolickiego” (s. 19). Jest to właściwa zapowiedź analizowanej problematyki; stąd też w końcowych wnioskach do tego rozdziału Doktorant mógł napisać: „Umieszczając główne biblijne, teologiczne i prawne aspekty sakramentu Eucharystii na początku tejże pracy, podkreślono ich wagę i specyfikę, dając tym samym podstawę do dalszych rozważań, które dotyczyć będą ochrony karnej Najświętszej Ofiary. Skoro mamy do czynienia z obecnością samego Chrystusa, najwyższym dobrem Kościoła, którego wierni otaczają czcią, ochraniają, a w razie potrzeby strzegą poprzez odpowiednie zapisy kanoniczne karne, nie mogło zabraknąć powyższych zagadnień” (s. 70). Wydaje się, że punkt 2.4, w szczególności jego tytuł: „Nauczanie papieży XXI wieku o Eucharystii”, winien być zmieniony, choćby dlatego, że rozpoczyna ten fragment bardzo trafne stwierdzenie o pontyfikacie rozpoczętym w XX stuleciu: „w czasie pontyfikatu papieża Jana Pawła II, który trwał od 16 października 1978 r. do 2 kwietnia 2005

r., doszło nie tyle do zmiany doktryny dotyczącej sakramentu Eucharystii, ale do jej pogłębienia” (s. 61).

Rozdział drugi, „Normy ogólne prawa karnego z tłem historycznym ich wcześniejszej rewizji” (s. 71-120), związany jest z dyscypliną karną Kościoła: „Stąd też, w tej części dysertacji, zostanie omówiony system prawa karnego, którego przepisy, zabezpieczają świętość sakramentu Eucharystii, jak też są reakcją na ewentualne delikty przeciwko niej” (s. 71) – czytamy we wprowadzeniu do tego rozdziału. W pierwszej jego części została przedstawiona problematyka legislacyjna dotycząca obecnego kształtu kodeksowego łacińskiego prawa karnego (włącznie z rewizją prawa karnego w roku 2021), także z uwzględnieniem Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich z roku 1990, aby w drugiej części rozdziału zostały omówione podstawowe zagadnienia dotyczące nakładania kar. Konkretnie zostało przedstawione: pojęcie przestępstwa, źródła poczytalności prawnokarnej, pojęcie i rodzaje sankcji karnych, oraz przedawnienie skargi kryminalnej.

Rozdział trzeci – „Ochrona karna Najświętszej Eucharystii w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku” (s. 121-172) – to główna problematyka recenzowanej rozprawy doktorskiej. Słusznie we wprowadzeniu do rozdziału Doktorant zwraca uwagę na szeroki aspekt profanacji Najświętszego Sakramentu: „Omawiane zagadnienie profanacji nie tylko jest ciężkim wykroczeniem i burzeniem porządku publiczno-prawnego w samej wspólnotce Kościoła, ale także stanowi pogwałcenie ładu społecznego w państwie, które chroni uczucia religijne swoich obywateli, jak również wolność sumienia i wyznania. Dlatego też, osoba, która dokonuje przestępstwa profanacji podlega sankcjom prawnym w porządku kościelnego prawa karnego, jak i cywilnego” (s. 122). Należy zgodzić się także z zapowiedzią Doktoranta, że w „rozdziale zostaną ukazane normy dotyczące ochrony karnej Najświętszej Eucharystii zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 i Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku” (*tamże*); ogólnie

mówiąc zostało to zrobione w sposób poprawny poprzez ukazanie następujących zagadnień: przestępstwo profanacji postaci konsekrowanych, usiłowanie sprawowania liturgicznej Ofiary Eucharystycznej, symulacja sprawowania liturgicznej czynności Ofiary Eucharystycznej, koncelebrowanie Ofiary Eucharystycznej z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostoelskiej.

Rozdział czwarty podjął następującą problematykę: „Ochrona karna sakramentu Eucharystii w świetle Listu apostoelskiego motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*” (s. 173-234). We wprowadzeniu Doktorant trafnie zauważył, że w ostatnim rozdziale rozprawy doktorskiej „omówione zostanie ostatnie przestępstwo względem Najświętszej Eucharystii, które polega na konsekracji w celu świętokradczym jednej tylko postaci albo obu podczas sprawowania Eucharystii lub poza nią, które zastrzeżone jest dla Kongregacji Nauki Wiary, a które nie przewidywał Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, ani Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku. Dopiero zrewidowane przepisy karne włączyły ten przepis do korpusu kodeksowego. Tym samym, katalog przestępstw przeciw świętości Eucharystii został zebrany w jednym miejscu.” (s. 173n). Wyodrębniona problematyka w tym ostatnim rozdziale doktoratu została przedstawiona w sposób szeroki i kompetentny, wraz z cenną konkluzją końcową: „normy kodeksowe nie zawierały przestępstwa polegającego na konsekracji w celu świętokradczym jednej tylko postaci albo obu podczas sprawowania Eucharystii lub poza nią. Choć prawodawca kodeksowy zabraniał konsekracji jednej bez drugiej postaci lub obu poza Eucharystią. Od momentu rewizji Księgi VI Kodeksu Prawa Kanonicznego w roku 2021, przestępstwo to zostało do niego włączone” (s. 232).

W Zakończeniu rozprawy doktorskiej znajdujemy jej syntetyczne podsumowanie; jest to właściwe spojrzenie na wykonaną pracę, kompetentna refleksja końcowa, w której znajdujemy właściwe konkluzje. I tak Doktorant podkreślił, że „zebrane w jednym miejscu rozważania na ten temat wskazują, że

prawo kanoniczne chroni Najświętszą Ofiarę [...] cały system karny w tym względzie jest spójny [...] nie widać potrzeby do podjęcia dodatkowych działań ze strony prawodawcy” (s. 236nn). Jednocześnie przeprowadzone badania pozwoliły Doktorantowi na postawienie na s. 239 konkretnych pytań, dotyczących przede wszystkim, ilości sprawowanych Mszy Świętych przez jednego kapłana w danym dniu.

2. Ocena merytoryczno-formalna

Recenzowana rozprawa doktorska jest interesującym, niewątpliwie dobrze opracowanym, współczesnym studium ważnych norm prawa karnego Kościoła, która to problematyka w dzisiejszej rzeczywistości nie może zostać zapomniana; co więcej także poprzez właściwą refleksję naukową winna być stale przypominana.

Doktorant wykorzystał w swoich badaniach bogatą literaturę przedmiotu, i to nie tylko z zakresu prawa kanonicznego, ale również teologiczną: polską oraz obcojęzyczną; aczkolwiek zdecydowanie przeważa bibliografia w języku polskim. Badając wypowiedzi analizowanych autorów potrafił także wskazać na ich spostrzeżenia i uwagi, np. na s. 179 napisał, że „jak zauważa Borek takie uprawnienie stoi w sprzeczności z dyspozycjami kodeksowymi”.

Niewątpliwym walorem pracy jest wskazanie, że teologia i prawo kanoniczne to dwie dyscypliny naukowe ze sobą bardzo powiązane, tak w przeszłości, jak i współcześnie.

Sukcesywnie należy wskazać, że przypisy w rozprawie doktorskiej zostały sporządzone dokładnie, warto także podkreślić, że nie zostały one „sztucznie napompowane”, co często spotykamy we współczesnych doktoratach, w których można znaleźć przypisy zawierające liczne odwołania do bogatej literatury, niejednokrotnie wątpliwe, gdy idzie o poruszaną w niej problematykę z prezentowanym w doktoracie problemem badawczym.

Podkreślić należy także zasadniczo poprawny poziom edytorski recenzowanego doktoratu.

W szczególności na pozytywne podkreślenie zasługuje dobrze napisany Wstęp, dokładne i poprawne pod względem merytoryczno-formalnym zredagowane wprowadzenia oraz podsumowania (w formie wyliczonych wniosków) do poszczególnych rozdziałów pracy, jak również bogata treść poszczególnych rozdziałów doktoratu, która podjęty temat badawczy ukazuje w szerokiej perspektywie nie tylko prawnej, ale także i teologicznej. To znaczy Doktorant obok zasadniczego wątku prawno-karnego, ukazuje także zagadnienia teologiczne, jak również i te z prawa karnego, które z tematem rozprawy doktorskiej są powiązane.

Pod względem metodologicznym praca jest jak najbardziej solidnym opracowaniem. Stąd też, należałoby podkreślić, iż układ pracy jest jasny, przejrzysty, logiczny oraz spójny, poszczególne wypowiedzi Autora są dobrze oraz starannie udokumentowane, podobnie język rozprawy jest jasny, precyzyjny oraz naukowy, aczkolwiek przedstawiony tekst wymaga jeszcze pewnej korekty redaktorskiej, ze względu na liczne literówki (zob. s. 23, 24, 26, 118, 119, 121, itd.). Z kolei na s. 173 Doktorant napisał, że „poczynając od Kodeksu z 1917 roku Benedykta XV” – warto zwrócić uwagę, że kodeks ten powszechnie w literaturze nazywany jest kodeksem pio-benedyktyńskim. Także niewłaściwe jest sformułowanie na s. 174: „Kongregacja Nauki Wiary, jako Najwyższy Trybunał Stolicy Apostolskiej”, precyzyjniej zostało to zapisane poniżej: „Trybunałowi Kongregacji Świętego Oficjum”.

Doktorant umiejętnie wskazał, że analizowane normy karne mają bardzo głęboki oraz rozległy fundament dogmatyczno-prawny oraz bogatą historię doktrynalną, która zawiera się, między innymi, w nauczaniu Soborów i biskupów rzymskich; ponadto umiejętnie nawiązał w szczególności do magisterium posoborowych biskupów rzymskich, konkretnie do Jana Pawła II, Benedykta XVI oraz do obecnego papieża Franciszka.

Recenzowana praca jest całościowym, bardzo współczesnym oraz aktualnym studium podjętej, niewątpliwie interesującej i ważnej, problematyki badawczej; jej zakres został bardzo precyzyjnie wyodrębniony, określony oraz kompetentnie przedstawiony.

Niewątpliwym walorem pracy jest ukazanie problematyki badawczej, także w aspekcie historycznym, co nadaje jeszcze większej wartości ocenianej rozprawie doktorskiej.

3. Wniosek

Recenzowana rozprawa doktorska charakteryzuje się poprawnym poziomem badań naukowych; jest interesującym oraz wyczerpującym studium kanonicznym współczesnego kanonicznego prawa karnego.

Całościowa zatem ocena rozprawy doktorskiej jest jak najbardziej pozytywna.

Konkludując, stawiam wniosek do Przeświatnej Rady Dyscypliny Naukowej Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o kontynuowanie rozpoczętego przewodu doktorskiego ks. mgra lic. Jarosława Tomasza Żurawskiego.

Tarnów, dnia 4 czerwca 2022 roku